

In kakšno delovanje je človeška volja, katera mu pomaga krotiti, premagovati in brzdati strasti in prirodne nagone. Užé samo to bi zadostovalo, da se razlikuje od živali, katera poslušna vedno le svoje nagone ter jim sledí, kolikor je v njenej moči, brez prave zavesti, jedino le zbog nedoločnega nagona, in katera niti ne sluti, da bi možno bilo, te nagone krotiti. Ta volja je tudi, katera učini, da je človek močnejši in vztrajnejši od živali. Znano je, da mora biti vojaška hoja konjice vedno krajša kot pešček, ako ravno je konj osemkrat močnejši a le trikrat toliko otovoren kot človek, in torej le pol toliko nosi, kot bi njegovej moči primerno bilo. Ta volja učí severo-amerikanskega divjaka, da preganja bežečega jelena, dokler žival ne omaga in se ne zgrudi, in ta volja združena z razumom je porodila vse one iznajdbe, katere povzdigujejo človeški rod od veka do veka vedno višje.

Novice

pa

Dr. Janez Bleiweis.

XVII. 1859. Kedar se je obhajala stoletnica rojstva Vodnikovega, je dr. J. Bleiweis razun tega, kar je povedal o njem v svojih Novicah, spisal k njegovemu življenjopisu čertico: „Vodnikove Novice“, ktero je priobčil „Vodnikov Spomenik“ (Vodnik-Album), na svitlo dal dr. E. Costa l. 1859. Čertica ta se nahaja str. 31 — 36, in se pričinja: „Naj drugi slavo pojó Vodniku pesniku, jez jo pojem njemu vredniku „Lublanskih Novic“ . . Ni bil Vodnik le prvi slovenski pesnik — bil je tudi začetnik slovenskega časopisja . . In štiri leta je samotež na svojih ramah nosil vse novinarstvo slovensko . . In opisavši ob kratkem obseg njihov pravi naposled: O jeziku Novičnem ne bom na drobno govoril in se ne vsedal na visoki stol jezičnega rešetarja, da bi očital slovniške pogreške in germanizme, ker pomisliti je treba, da pisane so bile Novice v unem stoletji, ko se je mili materinščini godilo najhuje, ko se je slovenščina čedalje bolj po ptujem ravnala in pačila, posebno po nemških oblikah, in ko se skor ni pisalo še nič drugega kot molitvene knjige v jeziku našem. Pač močán se je mogel čutiti, kdor se je o taki dobi lotil časnika in še celó političnega časnika, v katerem je treba pisati o tako različnih rečeh, in imeti za vsako stvar pravo domačo besedo. In tak korenjak bil je naš Vodnik! S poti tedaj z vsem neslanim hulenjem, če ni še vsaka beseda čisto slovenska, če ni še vsaka beseda po pravilu slovniškem! Za en tak pogrešek nas odškoduje sto drugih lepih stavkov, sto pravih, zlatega denarja vrednih domačih izrekov. In poslednjič je tudi še to pomisliti, da časnikar mora večidel vse hitro izdelovati in včasih tako hitro, da še komaj prebrati more kar je spisal, ker že za njim stojí posel iz tiskarnice pa vpije za „manuscript“! Tù ni časa, da bi človek kaj pilil in prevdarjal: ali je čisto vse po sekiricah slovnične. Srečni, trikrat srečni tisti pisatelji, kateri kakor koklja valé svoje spise, jih dan na dan od zora do mraka prebirajo in popravljajo, in jih še le po „Vonum prematur in annum“ na dan spravljajo. Vodnik kot pisavec in vrednik Novic ni mogel tega itd.“ —

Sitnosti in težave, ki jih ima vrednik časnikov, kaže v Novicah l. 1859. str. 262 dr. Bleiweis v pogovorih: „Pismo iz Jesenic nas krega, da v vsake Novice ne devljemo dnarne in žitne cene, ter pravi: Ali mislite ljubljanski gospodje, da na kmetih nam ni treba tega zmiraj vediti? Še premalo je vsak teden enkrat! K meni, ker vejo, da imam Novice, hodijo tudi drugi prašat, kako stoji laža (ažio); ker pa ne vem povedati, se špotljivo zamerdajo in grejo. Tudi žitni kup iz Krajnja je nam Gorencom zlo potreben; pa tudi cene teržaškega blaga ne najdemo več v Novicah, kakor je že bilo. Se

vé: smo Krajnci; treba ni. — Nemeč pa že dobí! — Tako nam pošten Goreneč bere levite. Na to odgovorimo, da Novice imajo toliko različne braveč, da je težko vsem ustreči, ker ta želi to, uni uno; ta hoče le novice, ki se po svetu godé; unemu je mar le za nove kmetijske skušnje; ta hoče le kaj bolj učenega, uni pa je ves zveličan, če more narodne pravljice brati; spet drugemu so lepoznavanske reči prazne otročarije in hoče le resnega poduka; eden hoče le pesem, drugi uganjk, tretji loterijo in tako dalje vsak kaj drugega. Da radi spolnemo kar je mogoče in je morebiti večini bravcov všeč, vidite, dragi prijatelj iz Gorenskega! že iz današnjega lista; vse, česar želite, še sicer danes ni spolnjeno; ako bomo mogli, bomo storili“.

Sam je v sedemnajstem tečaju spisal na pr: „Strehe iz platnic debelega papirja. Nova kerma. Skrivnosti pri sejanji in pridelovanji bele ali rumene pese. Kaj storiti, da hiše niso vlažne. Kurje bolezní. Kako Kitajci z gnojem gospodarijo. Zakaj je morje slano. Graška asekuracija zoper ogenj l. 1858. Odperto pisemce o ljubljanski hranilnici. Priporočilo laške ali papeževe repice ali podzemeljskih hrušic. Muhe. Poglavitne napake pri reji sadnih dreves. Da spomladanski mráz setvam ne škoduje. Kdaj je pravi čas les sekati. Kaj posebno manjka našim drevesnicam ali tako imenovanim vertnim šolam. Od dosmertnih asekuracij. Od bolh na vertu in polji. Nekoliko od blata. Še nekaj o koristnosti pirhogačice. Kako na Laškem ravnajo murve in svilode. Če se goveji živini jed upira. Vodila, kako in kdaj naj se voda napeljuje na senožeti. Ozdravljanje vrančni prisad, čerm ali metljaje. Podorina ali zeleni gnoj in kako se ima podorati. Star biti pa vendar mlad ostati — kako to? Goličave ali tako imenovane pogorišča s polja spraviti. Kdaj gre tesarski in mizarski les sekati. Perziške kamilice. Kratek poduk dobro olje žgati. Pešica resnic, ki jih nauk učí in jih je skušnja poterdila. Grahov mol. Živino kopati. Od soli za našo živino. Deset naukov tistim, ki se hočejo s konjsko rejo pečati. Ali je prav, turšici verhe porezavati. Od kod je prišla naša živina. Kako sem svoje travnike zboljšal, da sem si dvakrat več sená nakosil. Različnost živeža v raznih krajih sveta. Kaj je bolje: Cela klaja ali pa zdrobljena ali zrezana. Od gnjilega krompirja. Občinska postava in pa razdelitev občinskih pašnikov. Doba dandanašnjega napredka. Dobri stari časi. Kako se dobí gnoj mešanec ali kompost. Od vsega kaj, kar človek je in pije. Ali se dá zemljišni davek še povikšati. Dajte sadju dozoréti. Kokošarstvo — dobra podpora kmetijstva. Dobra gospodinja — kmetijstva največa podpora. Sovražniki poljskih miš. Kako se dá dno kapnic ali štiren lahko preiskavati. Repo za živino čez zimo hraniti itd.“ — Obilno je to delovanje. Poleg tega je spisoval „Novičarja“ iz domačih in ptujih dežel, gospodarske novice, kmetijske in živinozdravilske skušnje; o srenjah, o županih, o duhovnih in njih veljavi v srenjskih posvetovanjih (368); o krinolinah (298); o novih bukvah nemških s slovensko terminologijo (329) itd. —

Šolski novičar mu je prirasel to leto po zanimivih letopisih v srednjih šolah (251. 274), in v tem oziru opominja učence: „Naj bi pridniši izmed njih se ob času počitka razveselovali z nabiranjem domačih svetinj, ki v kaki narodni pesmi, povesti ali kaki drugi stvari dozda še skrite leže v kakem samotnem kotu naše domovine, in neutrudljivim bčelicam podobni stikovali po cvetlicah domačega blaga in ga resili pozabel“ — In njegoví „Glasi o cesarskem ukazu, ki določuje učbeni jezik v različnih deželah našega cesarstva“ nazadnje dokazujejo: „Kdor tedaj terdi, da ni mogoče v slovenskem jeziku vsega razkladati, kar je v šolah potreba, ali ne vé kaj imamo in kaj premoremo, ali pa nalaš krivico govori (284)“.

Milo je Novično oznanilo o smerti nadvojvoda Jovana Kerstnika (l. 20), in proti željam večine častitih naročnikov ponavljajo, da bodo izhajale le enkrat na teden,

ter spremljajo vabilo na naročbo za prihodnje leto s staro pesmijo mojstra Koseskega l. 1845 z geslom: „Habete sal in vobis et pacem inter vos!“ —

XVIII. 1860. „Z veseljem vidimo, da dunajski nemški časniki, čeravno nosijo naslov „Gleiches Recht für Alle“ na čelu, kateri dolgo niso hotli nič vediti od pravic slovanskih narodov avstrijskih, malo po malo vendar začenjajo spoznavati, da, kar je Bog dal narodom, jim ljudje ne morejo vzeti . . . Čista resnica je, če rečemo, da Novice niso namestnice kake prenapete stranke, ki le svojo utopijo trobi, ampak da so besednica jedra slovenskega ljudstva, ki skozi Novice govori. Razširjene po okrajnah vseh slovenskih dežel in z dopisi podpirane od vseh stanov, niso skozi 17 let in tudi v viharnih časih leta 1848 nobene rekke, ki bi jo imele danes preklicati; za kar so se poganjale, je bilo vselej državi in ljudstvu v prid. In zato se poganjajo še danes, nikoli preskočivši vojnič pravice in resnice in ne gledé ne na desno ne na levo (14. 15)“.

V osemnajstem tečaju je dr. J. Bleiweis spisal: „Zakaj hirajo kmetije in kako jim pomagati. Kako sadno drevje zdravo in rodovitno ohraniti. Ktera pot je naj-pripravniša, da se med kmeti gospodarske vednosti razširijo. Polži na vertih, in kako jih pregnati. Koliko so keбри ali hrošči vredni. Ali se bomo tudi mi sladkega sirka poprijeli. Gospodarstvo z gnojem. Predenica v deteljših. Krompir gnjilobe obvarovati. Farovške kmetije. Kaj so notarji in čemu so. Nauk o reji goveje živine. Koliko zemlje se zgubi po poljskih potih in stezah. Našim kmetom in rokodelcem (o hranilnicah). Kdo je za vojaka pripraven, kdo ne. Koza kmetijstvu koristna žival. Kako bomo na novo volili srenjske odbornike in pa župane?“ itd. —

Poleg Novičarja iz domačih in ptujih dežel, ki ga je spisoval vrednik, glasiti se je jel „Slovanski popotnik“ itd. — Vredništvo je opominjalo (63) Waldherrovo in Mahrovo šolo, kako potrebna bi jima bila slovenščina; posebej oglasilo se je „O živi potrebi slovenskega pisanja v kancelijah in razglaševanja postav v domačem jeziku (130)“; o potrebi posebnega časnika učiteljskega (367) in lista političnega (404) itd. — V vabilu na naročevanje ponavlja (192): „Deržali se bomo v vsem svojih dosedanjih pravil“; in (404): „Kmali bo leto pri kraji in Novice bojo nastopile nov tečaj — devetnajsti — gotovo važen tečaj, zakaj cesarsko pismo od 20. okt. je odperlo novo, imenitno dobo, v kateri se ima prestvariti cesarstvo naše tako, da bode zopet tudi ljudstvo imelo besedo v srenjskih, deželnih in državnih zborih . . . Dela bo dosti, pa ne ustrašimo se ga: moč neizmerna je terdna volja pa podpora domoljubnih mož . . . In tako sklenemo vabilo to, ki naj bi prijazen odmev našlo po vseh slovenskih okrajnah, s priserčno prošnjo do vseh domoljubov, naj nas prijazno podpirajo z dopisi kakoršnimi koli, da le spadajo v okrožje našega lista!“

Učne slike iz zgodovine.

(Piše **Tone Brezovnik**.)

(Dalje.)

IV. Bitka pri Termopilah.

Edini Temistoklej je sprevidel, kaj bi moglo Grke rešiti. Dobro je vedel, da bode peščica grških vojakov nazadnje morala pasti pred brezštevilno perzijsko vojsko. Toda ravno tako dobro je vedel, da se nasprotnikovo brodovje nikakor ne more meriti z grškim bojnim ladijevjem, kateremu takrat na vsem svetu ni bilo enakega. Zato je vedno opominjal Atenjane, naj se ničesar ne bojé, ter da naj storé vse, kar le morejo, da bodo na morji vsak čas pripravljeni junaško odbiti vsak perzijski napad.